

Розділ III. РЕЦЕНЗІЇ, ОГЛЯДИ, ПОВІДОМЛЕННЯ

Part III. SUMMARIES, REVIEWS, REPORTS

УДК 398.8: 930.85

ТРАДИЦІЙНА МУЗИЧНА КУЛЬТУРА ЧЕРНІГІВЩИНИ В КОНТЕКСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДИНАМІКИ ХХ–ХХІ СТОЛІТТЯ

Овчаренко Святослав Вадимович – асистент кафедри музичного мистецтва,
Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ
<http://orcid.org/0000-0003-1855-9358>
DOI.org/10.35619/ucpmk.v34i34.352
ovcharenko-svyatoslav@ukr.net

Розглянуто особливості традиційної музичної культури Чернігівщини. Окреслено роль фольклору, як компоненту нематеріальної спадщини, що віддзеркалює різні історичні та культурні чинники, які впливають на його модифікацію. Виділено вплив глобалізаційних тенденцій на соціокультурну динаміку ХХ ст. та їх роль у функціонуванні традиційної музики. Народна культура Чернігівщини зберігає свої сутнісні ознаки, її фольклорна спадщина сформувалась як результат взаємодії різних етносів. Досліджено, що в певних регіонах Полісся наявні осередки, де традиційна музична культура продовжує бути частиною життя соціуму. Фольклор Чернігівщини в контексті соціокультурної динаміки ХХ ст. зберігає автохтонний характер. Активізувалась дослідницька етнографічна діяльність, почали системно здійснюватись фольклорні розвідки. Також неабияку роль відіграє практика організації фестивалів та конкурсів на Чернігівщині, пов'язаних із традиційною музичною культурою.

Ключові слова: традиційна культура, фольклор, Чернігівщина, соціокультурна динаміка.

Постановка проблеми. Одним із важливих питань, пов'язаних із формуванням культурної ідентичності українців, є дослідження специфіки традиційної музичної практики. Вітчизняна культура, що віднайшла прояв у різних формах музичного фольклору, взаємопов'язана з іншими чинниками, що визначають своєрідність ментальності українців. Унаслідок того, що значно змінюються соціокультурні умови життєдіяльності в ХХ ст., трансформується і традиційна музична культура. Дослідження вектору модифікації традиційної музики Чернігівщини в умовах сучасного культурного простору є таким, що вважається актуальним, адже дозволить виокремити стратегії подальших можливих змін.

Останні дослідження та публікації. Фольклористика у класичних університетах України (другої пол. ХІХ – поч. ХХІ ст.) досліджувалась у посібнику М. Вовк. Питання відродження сіверського фольклору окреслюється в публікації О. Орехович. Музична культура Чернігівщини кінця ХХ – початку ХХІ ст., як об'єкт мистецтвознавчого аналізу, є предметом розвідок О. Васюти. Фольклор Чернігівського Полісся, особливості його функціонування та сутнісні риси є предметом чисельних досліджень С. Пономаревського. Робота Чернігівського обласного навчально-методичного центру культури і мистецтв у контексті збереження та популяризації нематеріальної духовної культури Сіверського краю представлена в статті І. Сінельнікова та Н. Нарожної.

Мета статті полягає у дослідженні традиційної музичної культури Чернігівщини в контексті соціокультурної динаміки ХХ ст.

Дана мета реалізується завдяки вирішенню ряду завдань: виокремленню специфіки традиційної культури визначеного регіону, окресленню тенденцій, що виникли протягом минулого століття та визначенню тих чинників традиційної культури, які набули нового значення в музичному просторі Чернігівщини.

Виклад матеріалу дослідження. Культура є системою, що включає в себе різні компоненти. Обряди та звичаї, що сформувались у межах конкретної культури, віддзеркалюють специфіку світогляду та вірувань людства. Всі прояви матеріальної культури, як-от одяг, предмети побуту, навіть житла, мають свою своєрідну регіональну неповторність, що залежить від ряду чинників. Так само й фольклор, як компонент духовної частини традиційної культури, має свою специфіку. Музика, вербальний текст, особливості сюжеттики, лексика, що використовується у фольклорних джерелах, виступають утіленням різних історичних та культурних обставин, що містили згадки про вірування предків. «Фольклор – явище традиційної культури, феномен духовного самовираження етносу, в якому відбилися народна модель світосприйняття, креативні етнічні задатки, етноментальні характеристики, естетичні стереотипи, мовленнєва культура і який завдяки своїй синкретичній природі став основою розвитку різних видів мистецтв, розвитку фольклористики як науково-освітньої галузі» [2; 12]. Традиційна музична культура нерозривно пов'язана з обрядовими діями, адже кожна пісня мала своє функціональне призначення.

При аналізі фольклору досить важко виділити жанри, які мали б більш важливе значення, бо й пісні календарного циклу, й родинно-обрядові, - виступали невід'ємним компонентом культурних практик українського народу.

Якщо вести мову про традиційну музичну культуру Чернігівщини, то, з одного боку, вона розвивалась у межах загальних тенденцій, наявних у вітчизняному просторі. Зокрема зі зміною соціокультурних умов на початку ХХ ст. відбувається поступовий занепад фольклору. З розвитком політики радянського уряду єдина можлива форма трансляції фольклору полягала у діяльності народнопісенних колективів, які могли виконувати традиційний музичний матеріал. Разом із цим, чимало діячів сприяють розвитку культурного спадку регіону, укладаючи пісні у різні збірки. Таким чином відбувається певне «консервування» фольклору з метою збереження та можливості подальшої трансляції. Ці чинники сприяли формуванню культурного спадку, який міг бути відтвореним, хоча й не містив відомостей про особливості виконання музичного компоненту. Уродженець Чернігівщини В. Полевик присвятив чимало уваги укладанню збірок, що містили фольклорні пісні регіону, зокрема «Народні пісні Чернігівщини» та ін. Будучи активним учасником підготовки та розвитку кадрів у сфері музичного мистецтва (працював директором Чернігівського музичного училища, згодом директором Чернігівської обласної філармонії), він прагнув просувати народнопісенну творчість у регіоні. «Учень Е. Скрипчинської-Верьовки В. Полевик пріоритетом свого життя вважав продовження фольклорних традицій, започаткованих Г. Верьовкою. Тому він записав майже 5000 пісень, що презентують усі райони Чернігівщини» [1; 7]. Помітну у роботу у зібранні та дослідженні фольклору здійснював В. Дубравін.

Треба зазначити, що Чернігівщина є регіоном, що межує з іншими країнами, які мають інші етнічні характеристики. Але її музична традиційна культура демонструвала ознаки стабільності, яка не поглиналась під впливом культурної експансії, а, навпаки, зберігала константну форму. Саме тому можна свідчити, що для Чернігівщини хоча й характерні процеси, які стосувались усіх етнічних культур, що поступово поглинались під впливом глобалізації у ХХ ст., проте залишилось чимало носіїв цієї нематеріальної спадщини. «Чернігівщина – надзвичайно цікавий в етнокультурному плані регіон, на території якого аж до сучасності в природному стані збереглося чимало реліктових явищ, давніх ритуалів, обрядів і звичаїв. Тут простежується беззаперечна близькість культур східнослов'янських народів, що обумовлює існування комплексу міжетнічних ознак, які впливають на формування регіональних культурних форм, у тому числі фольклорних» [6; 42]. Усе це дає змогу досліджувати цей шар традиційної музичної культури та сприяти його відродженню.

Після здобуття Україною незалежності розпочався процес наукового опрацювання фольклору регіону, який реалізувався у ряді публікацій різних авторів. Важливим чинником, що демонструє інтерес науковців до традиційної музичної культури Чернігівщини, стали видання, що вийшли друком в останні роки. Серед них можна назвати як наукові розвідки, так і збірки пісень даного регіону. В 2015 р. вийшла праця «Народні пісні Чернігівщини (з колекцій збирачів фольклору)», упорядником якого є Л. Єфремова [4]. Чимало праць опубліковано чернігівським автором С. Пономаревським. У 2019 р. він видав монографію «Народна пісня Чернігівського Полісся: жанрово-тематичний і поетичний дискурс» [7], продовженням цього напрямку досліджень стала його ж праця «Народна пісня Чернігівщини. 120 найкращих пісень Чернігівського Полісся», що вийшла друком у 2020 р. В останній роботі використано фольклорні записи, на основі яких С. Пономаревський прагне окреслити специфіку сучасного стану музичної народнопісенної творчості Чернігівщини, а й наголошує на автотонності та неповторності Чернігівського фольклору. Робота містить також аналітичні матеріали, спрямовані на висвітлення своєрідності різних за жанрами зразків. «Запропоновано авторський аналіз усіх відомих жанрів й окремих творів календарно-обрядової, сімейно-обрядової поезії, ліричної пісенності, балад, народної творчості релігійного спрямування, різновидів дитячого фольклору та творів дорослих для дітей тощо» [3].

Розвідки, що стосуються традиційної музичної культури Чернігівщини, дають змогу виявити певні риси, притаманні для неї. Вербальний текст пісень пов'язаний із залученням елементів різних мов – не лише української, а й російської та білоруської. Не поодинокими є приклади застосування місцевих говірок, що дає змогу свідчити про наявність у цих традиційних піснях «поліського діалекту». Якщо ж вести мову про музичні особливості цього фольклорного шару, то паралельно існують практики як колективного, так і сольного співу. Колективне виконавство здебільшого характерне для північного Полісся, де люди, «залюбки приєднуючись до сольного виконання, утворюють багатоголосся, уважно стежать за текстуальною якістю та мелодикою» [6; 44]. Це є свідченням того, що вокальна народна традиція в цій місцині є такою, що залишається невід'ємним компонентом культури сучасного населення. Але якщо вести мову про інші частини Чернігівщини, то в них здебільшого поширений індивідуальний принцип виконання. С. Пономаревський влучно відмічає різницю між позаобрядовим та обрядовим виконавством фольклору, яке має чітку фіксацію сольного та колективного співу. Зокрема важливим є те,

що в «обрядовому репертуарі переважає, як правило, сольний спів в основному тексті, а групове виконання зосереджене на другорядних акцентах – підхоплює рефрен або повторює окремі частини основного тексту» [6; 44]. Тобто превалювання сольного виконавства виступає наслідком зникнення постійно діючої практики співу в сучасних соціокультурних умовах.

Надзвичайно важко стверджувати про наявність «природного» середовища, в якому здатна функціонувати традиційна культура в умовах сьогодення. Зміна умов та особливостей проживання, переселення з сіл до міст, якими супроводжуються глобалізаційні процеси, сприяють тому, що поступово зникають умови, в рамках яких формувалась культура українського народу. Це стосується багатьох обрядів, вірувань, предметів ужиткового мистецтва. «Глобалізаційні, євроінтеграційні процеси в сучасному соціумі, незважаючи на певні позитивні наслідки (вільний доступ до інформаційних джерел, посилення вимог до конкурентоспроможності особистості тощо), продукували нівелювання національних наукових та освітніх досягнень» [2; 8]. Разом із цим певні компоненти традиційної культури залишаються та не втрачають своєї актуальності. Серед них можна згадати музику. Хоча традиційний фольклор виявляється нині відірваним від свого звичного середовища та рідко коли презентується як цілісне обрядове дійство, він є таким, до якого звертаються сучасні виконавці. Протягом останніх років на Чернігівщині проходить чимало заходів, які сприяють відродженню традицій функціонування українського фольклору. Це фестивалі та конкурси народного мистецтва, що поєднують самодіяльні, аматорські, фольклорні колективи.

Так, на свято Трійці у 2019 р. біля річки Снов проходив IX обласний фольклорний фестиваль-конкурс ім. В. Полевика. Саме тому організатори фестивалю-конкурсу, що відбувся на Сновській землі, прагнули завдяки проведенню культурного заходу активізувати інтерес до різних форм народнопісенного, зокрема й традиційного виконавства. У цьому ж році у фестивалі брали участь чимало колективів Чернігівщини, які є прихильниками української народної творчості. О. Орехович відзначає, що з кожним роком додається більше учасників, адже в 2019 р. брало участь 37 колективів, які виконують традиційний музичний фольклор. «Кількість учасників фестивалю з року в рік зростає,... в фестивалі-конкурсі беруть участь дитячі колективи, тому сіверський фольклор і обрядові пісні, зібрані і оброблені Василем Полевицом, а їх майже 4500, відроджуються, живуть і будуть жити, бо в них є достойні правонаступники» [5]. Окрім суто музичної концертної частини в рамках фестивалю відбувався чимало заходів, які включали різноманітні майстер-класи, виставки образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва. Помітну участь в організації заходів на Чернігівщині мали такі провідні фольклористи, як І. Сінельников, який часто виступав головою журі конкурсної частини заходу. Проведення фестивалю акумулювало зусилля фольклористів Чернігівщини та інших регіонів, які прагнули дослідити та зберегти нематеріальне надбання традиційної культури. «Основним завданням є практичне знайомство з джерелами автентичного фольклору, вивчення, дослідження, популяризація фольклору на базі діяльності науково-дослідницьких гуртів та окремих збирачів нематеріальної культурної спадщини» [8; 507]. Цей фестиваль є не єдиним, пов'язаним із традиційною музичною культурою. Велику роль відіграє також Міжнародний фольклорний фестиваль національних культур «Поліське коло», останній з яких (XV) пройшов у 2020 р. Наявні й інші фестивальні проекти Чернігівщини, опосередковано пов'язані з традиційною музичною культурою, але вони стосуються інших сфер національної спадщини.

Ще одним напрямом діяльності, пов'язаним зі збереженням традиційної музичної культури, є практика фольклорних розвідок. На Чернігівщині з 2000-х років проходять експедиції, ініційовані викладачами секції фольклору факультету музичного мистецтва КНУКіМ. Результати фольклорних розвідок у вищезгаданому регіоні описані у публікації І. Сінельникова та Н. Нарожної «Робота Чернігівського обласного навчально-методичного центру культури і мистецтв в контексті збереження та популяризації нематеріальної духовної культури Сіверського краю».

Наголосимо, що діяльність викладів та студентів секції фольклору КНУКіМ успішно здійснювалась завдяки співпраці з представниками Чернігівського обласного навчально-методичного центру культури і мистецтв. Чисельні розвідки, здійснені у 2000-2015 рр., мали на меті прослідкувати модифікацію українського фольклору даного регіону. І хоча чимало музичних традицій Чернігівщини занепадає, проте в ряді сіл вони продовжують своє побутування. Результати розвідок творчо опрацьовані та включені до репертуару фольклорних гуртів, зокрема колективу «Кралиця».

Висновки. Традиційна музична культура Чернігівщини є надзвичайно важливою сферою наукових розвідок. Її дослідження дає змогу зробити ряд висновків. Музичні традиції цього регіону зберегли свою специфічну своєрідність. Трансформаційні процеси ХХ ст. значно вплинули на усі етнічні культури, відобразились і у музичній практиці Чернігівщини. Зменшилась кількість місцин, в яких фольклорне виконавство зберегло свій незмінний вигляд. Проте в краї продовжувалась діяльність, яка ще за радянських часів спрямовувалась на збереження фольклору і здійснювалось шляхом видання збірок народних пісень.

Після здобуття Україною незалежності виникли сприятливі умови для впровадження системної

діяльності, пов'язаної з розвитком традиційної музичної культури Чернігівщини. Активізувалась дослідницька етнографічна практика, почали системно друкуватись фольклорні розвідки. Неабияку роль відігравала практика організації фестивалів та конкурсів, пов'язаних із традиційною музичною культурою. Це дає змогу стверджувати, що традиційна музична культура Чернігівщини в контексті соціокультурної динаміки ХХ ст. не втрачає своїх сутнісних рис та зберігає автохтонний характер.

Перспективи подальших досліджень полягають у висвітленні особливостей фестивальних та конкурсних рухів, що стосуються розвитку традиційної музичної культури Чернігівщини.

Список використаної літератури

1. **Васюта О. П.** Музична культура Чернігівщини кінця ХХ – початку ХХІ століття як об'єкт мистецтвознавчого аналізу. *Мистецтвознавчі зап.* Київ, 2008. Вип. 14. С. 3–9.
2. **Вовк М. П.** Фольклористика у класичних університетах України (друга пол. ХІХ – початок ХХІ ст.): навч. посіб. Київ: Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, 2014. 202 с.
3. **Народна пісня Чернігівщини.** URL: <https://choippo.edu.ua/?p=34394> (дата звернення 10.11.2020).
4. **Народні пісні Чернігівщини** (з колекцій збирачів фольклору). упоряд. та вступ. ст. Л. О. Єфремової. Київ: Логос, 2015. 752 с.
5. **Орехович О.** Сіверський фольклор та обрядові пісні відроджуються, живуть і будуть жити. URL: <http://chz.org.ua/sivers-kyu-fol-klor-ta-obriado-vi-pisni-vidrodzhuiut-sia-zhyvut-i-budut-zhyty/> (дата звернення 10.11.2020).
6. **Пономаревський С.** Фольклор Чернігівського Полісся: особливості функціонування та впливи. Український вимір. Міжнар. зб. наук.-пед., метод. ст. і матеріалів з України та діаспори. Чернігів, 2018. С. 42–45.
7. **Пономаревський С. Б.** Народна пісня Чернігівського Полісся: жанрово-тематичний і поетичний дискурс: монографія. Чернігів: [б. в.], 2019. 251 с.
8. **Сінельников І. Г., Нарожна Н. І.** Робота Чернігівського обласного навчально-методичного центру культури і мистецтв в контексті збереження та популяризації нематеріальної духовної культури Сіверського краю. *Молодий вчений*, 2017. № 11 (51). С. 506–509.

References

1. **Vasiuta O. P.** Muzychna kultura Chernihivshchyny kintsia XX – pochatku XXI stolittia yak ob'iekt mystetstvoznavchoho analizu. *Mystetstvoznavchi zapysky*. Kyiv, 2008. Vyp.14. S. 3–9.
2. **Vovk M. P.** Folklorystyka u klasychnykh universytetakh Ukrainy (druha polovyna XX – pochatok XXI st.): navch. posibn. Kyiv: In-t ped. osvity i osvity doroslykh NAPN Ukrainy, 2014. 202 s.
3. **Narodna pisnia Chernihivshchyny.** URL: <https://choippo.edu.ua/?p=34394> (data zvernennia 10.11.2020).
4. **Narodni pisni Chernihivshchyny** (z koleksii zbyrachiv folkloru). upor. ta vstup. st. L. O. Yefremovoi. Kyiv: Lohos, 2015. 752 s.
5. **Oriekhovich O.** Siverskyi folklor ta obriado-vi pisni vidrodzhuiutsia, zhyvut i budut zhyty. URL: <http://chz.org.ua/sivers-kyu-fol-klor-ta-obriado-vi-pisni-vidrodzhuiut-sia-zhyvut-i-budut-zhyty/> (data zvernennia 10.11.2020).
6. **Ponomarevskiy S.** Folklor Chernihivskoho Polissia: osoblyvosti funktsionuvannia ta vplyvy. Ukrainskyi vymir. Mizhnarodnyi zbirnyk nauko-vedachihichnykh, metodychnykh statei i materialiv z Ukrainy ta diaspory. Chernihiv, 2018. S. 42–45.
7. **Ponomarevskiy S. B.** Narodna pisnia Chernihivskoho Polissia: zhanrovo-tematychnyi i poetychnyi dyskurs: monohrafiia. Chernihiv: [b. v.], 2019. 251 s.
8. **Sinelnikov I. H., Narozhna N. I.** Robota Chernihivskoho oblasnoho navchalno-metodychnoho tsentru kultury i mystetstv v konteksti zberezhenia ta populyaryzatsii nematerialnoi dukhovnoi kultury Siverskoho kraiu. *Molodyi vchenyi*, 2017. № 11 (51). S. 506–509.

ТРАДИЦИОННАЯ МУЗЫКАЛЬНАЯ КУЛЬТУРА ЧЕРНИГОВЩИНЫ В КОНТЕКСТЕ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ ДИНАМИКИ ХХ-ХХІ ВЕКА

Овчаренко Святослав Вадимович – ассистент кафедры музыкального искусства, Киевский национальный университет культуры и искусств, г. Киев

Рассмотрены особенности традиционной музыкальной культуры Черниговщины. Определена роль фольклора, как компонента нематериального наследия, что отражает различные исторические и культурные факторы, влияющие на его модификацию. Выявлено влияние глобализационных тенденций на социокультурную динамику ХХ века и их роль в функционировании традиционной музыки. Традиционная культура Черниговщины сохраняет свои сущностные признаки, ее фольклорное наследие сформировалось как результат взаимодействия различных этносов. Доказано, что в определенных регионах Полесья традиционная музыкальная культура продолжает быть частью жизни социума. Фольклор Черниговщины в контексте социокультурной динамики ХХ века сохраняет автохтонный характер. Активизировалась исследовательская этнографическая деятельность, начали системно осуществляться фольклорные экспедиции. Также немаловажную роль играет практика организации фестивалей и конкурсов на Черниговщине, связанных с традиционной музыкальной культурой.

Ключевые слова: традиционная культура, фольклор, Черниговщина, социокультурная динамика.

TRADITIONAL MUSICAL CULTURE OF CHERNIHIV REGION IN THE CONTEXT OF SOCIO-CULTURAL DYNAMICS OF THE XX–XXI CENTURY

Ovcharenko Sviatoslav – assistant of the Department of Musical Arts, Faculty of Musical Arts, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv

Features of traditional musical culture of Chernihiv region are considered. The role of folklore as a component of intangible heritage, which reflects various historical and cultural factors that influence its modification, is outlined. The influence of globalization tendencies on the socio – cultural dynamics of the XX century and their role in the functioning of traditional music is highlighted. The traditional culture of Chernihiv region retains its essential features, its folklore heritage was formed as a result of interaction of different ethnic groups. It is investigated that in certain regions of Polissya there are centers where traditional musical culture continues to be a part of society. Folklore of Chernihiv region in the context of socio-cultural dynamics of the twentieth century retains its autochthonous character. Research ethnographic activity became more intensive, and folklore explorations began to be carried out systematically. The practice of organizing festivals and competitions in Chernihiv region, which are related to traditional music culture, also plays an important role.

Key words: traditional culture, folklore, Chernihiv region, sociocultural dynamics.

UDK [398.8: 930.85]

TRADITIONAL MUSICAL CULTURE OF CHERNIHIV REGION IN THE CONTEXT OF SOCIO-CULTURAL DYNAMICS OF THE XX–XXI CENTURY

Ovcharenko Sviatoslav – assistant of the Department of Musical Arts, Faculty of Musical Arts, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv

The aim of this paper is to study the traditional musical culture of Chernihiv region in the context of socio-cultural dynamics of the XX century. This goal is realized by solving a number of tasks: highlighting the specifics of traditional culture of a particular region, outlining trends that have emerged over the past century and identifying those factors of traditional culture that have acquired new significance in the musical space of Chernihiv.

Research methodology. Five scientific publications were used for the research, as well as a collection of songs from Chernihiv region. Two journalistic articles were also used to outline current trends in the cultural development of the region.

Results. The transformational processes that took place in the XX century, and significantly influenced all ethnic cultures, were reflected in the musical practice of Chernihiv region. The number of places where folk performances have remained unchanged has decreased. However, in the Chernihiv region, activities were introduced in Soviet times, which consisted in the preservation of folklore, which was carried out by publishing collections of folk songs. After Ukraine gained independence, favorable conditions arose for the introduction of systematic activities related to the development of traditional musical culture of Chernihiv region. Research ethnographic activities related to different regions of Polissya became more active, and folklore explorations began to be carried out systematically. The practice of organizing festivals and competitions in the Chernihiv region, which are related to traditional music culture, also played an important role. This allows us to say that the traditional musical culture of Chernihiv region in the context of socio-cultural dynamics of the twentieth century does not lose its essential features and retains its autochthonous character.

Novelty. Attention is paid to outlining the specifics of traditional musical culture of Chernihiv region in the context of socio-cultural dynamics of the twentieth century as a holistic phenomenon.

The practical significance. Studies of the specifics of transformation processes related to traditional culture provide an opportunity to see further prospects for the development of folklore heritage.

Key words: traditional culture, folklore, Chernihiv region, sociocultural dynamics.

Надійшла до редакції 20.10.2020 р.

УДК 437.2.59.7

**СУЧАСНА ІНСТРУМЕНТАЛЬНА ПРАКТИКА: КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ АСПЕКТ
ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН**

Виткалов Сергій Володимирович – доктор культурології, професор кафедри культурології та музеєзнавства,

Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне

<http://orcid.org/0000-0001-5345-1364>

[DOI.org/10.35619/ucpmk.v34i34.353](http://doi.org/10.35619/ucpmk.v34i34.353)

sergiy_vsv@ukr.net

Виткалов Володимир Григорович – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри культурології та музеєзнавства,

Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне

orcid.org/0000-0003-0625-8822

Аналізується сучасна культурна ситуація в регіональному вимірі, акцентується увага на активізації духовного